

UNIVERSITY OF THE AEGEAN - FACULTY OF HUMANITIES
DEPARTMENT OF MEDITERRANEAN STUDIES

*11th International Conference
on Greek Linguistics*
(Rhodes, 26-29 September 2013)

Selected Papers / Πρακτικά

Edited by

G. Kotzoglou, K. Nikolou, E. Karantzola,
K. Frantzi, I. Galantomos, M. Georgalidou,
V. Kourti-Kazoullis, Ch. Papadopoulou, E. Vlachou

R H O D E S 2 0 1 4

*Selected Papers of the
11th International Conference
on Greek Linguistics*

11th International Conference on Greek Linguistics
Rhodes, 26-29 September 2013

ORGANIZING COMMITTEE

K. Frantzi, I. Galantomos, M. Georgalidou, E. Karantzola, G. Kotzoglou,
K. Nikolou, V. Kourti-Kazoullis, Ch. Papadopoulou, E. Vlachou

SECRETARIAT SUPPORT

M. Fesopoulos, A. Antonakis, F. Bilali, I. Danaki, K. Daraviga, A. Drobaniku,
P. Eldachan-Apergi, M. Iliopoulou, D. Kallas, A. Kallianos, M.R. Kapetanaki,
K. Kefalopoulou, S. Kotzampougiouki, V. Kyprioti, M.-M. Makri, Ch. Pagoni,
N. Polia, M. Stella, K. Tsafa, M. Fotopoulou

Text editing

M. Fesopoulos

Layout

A4_artdesign

ISBN 978-960-87197-9-8

© Rhodes 2014

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ ΝΑ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

LABORATORY OF LINGUISTICS OF THE SE MEDITERRANEAN
DEPARTMENT OF MEDITERRANEAN STUDIES, UNIVERSITY OF THE AEGEAN

UNIVERSITY OF THE AEGEAN - FACULTY OF HUMANITIES
DEPARTMENT OF MEDITERRANEAN STUDIES

11th International Conference on Greek Linguistics

Selected Papers / Πρακτικά

Edited by

G. Kotzoglou, K. Nikolou, E. Karantzola,
K. Frantzi, I. Galantomos, M. Georgalidou,
V. Kourti-Kazoullis, Ch. Papadopoulou, E. Vlachou

LABORATORY OF LINGUISTICS
OF THE SOUTHEASTERN MEDITERRANEAN

Table of Contents

Preface	1
PLENARY PAPERS	[5-61]
Brian D. Joseph <i>Language and sustainability in the Greek context</i>	5
Μαριάνθη Μακρή-Τσιλιπάκου <i>Πρακτικές κοινωνι(ογλωσσικής) κατηγοριοποίησης: Κατηγορίες μέλους</i>	19
Angela Ralli <i>Morphological variation in Modern Greek and its dialects</i>	46
PAPERS FROM THE MAIN SESSION AND THE WORKSHOPS	[65-1868]
Ζωή Αλεξοπούλου, Σοφία Μαντζανίδου & Ουρανία Μήλιου <i>Μελετώντας Γλώσσα και Περιβάλλον: Μία πρόταση διδακτικής εφαρμογής στη Μελέτη Περιβάλλοντος της Δ' Δημοτικού</i>	65
Μανώλης Αμβροσιάδης & Κατερίνα Φραντζή <i>Φύλο και χρήση επιθέτων στον κοινοβουλευτικό λόγο</i>	80
Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη <i>Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα στην υποχρεωτική εκπαίδευση</i>	93
Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ελευθερία Ζάγκα & Μαρίνα Ματθαιουδάκη <i>Συνδυαστικές προσεγγίσεις στη γλωσσική διδασκαλία: Η περίπτωση του CLIL</i>	102
Μαρία Αντωνίου <i>Μεταφράζοντας τίτλους άρθρων εφημερίδων: Η περίπτωση της Monde Diplomatique</i>	114
Βενετία Αποστολίδου, Νικολίνα Κουντουρά & Ελένη Χοντολίδου <i>Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Λογοτεχνίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση</i>	125
Αργύρης Αρχάκης <i>Φωνές αντίστασης σε μαθητικά κείμενα μεταναστών</i>	138
Φρειδερίκος Βαλετόπουλος & Ελένη Μότσιου <i>Φόβος και έκπληξη: Ορισμός και περιγραφή</i>	151
Maria Barouni <i>Disambiguating concessive at least</i>	166
Ευαγγελία Βλάχου, Χρυσούλα Παπαδοπούλου, Σταματία Στελλά & Μάριος Φεσόπουλος <i>Η έννοια της ποσοδεικτικότητας διαγλωσσικά: Συγκριτική μελέτη ελληνικών-εβραϊκών</i>	179
Μαριάνθη Γεωργαλίδου & Βεράνα Κυπριώτη <i>Αφήγηση και ταυτότητα: Η περίπτωση των δίγλωσσων στα ελληνικά και τουρκικά μουσουλμάνων της Ρόδου</i>	196
Μιχάλης Γεωργιαφέντης <i>Ποικιλία στη σειρά των προτασιακών όρων στις αναιτιατικές και ανεργαστικές δομές της ελληνικής</i>	210
Stergios Chatzikyriakidis <i>Polydefinites in Modern Greek: The missing LINK</i>	218
Valentina Christodoulou <i>The construction of membership identities in a Greek-Cypriot student society: Forms of participation and language choices</i>	237

Katerina Christopoulou & George J. Xydopoulos <i>Η μεταφορά και η μετωνυμία στο περιθωριακό λεξιλόγιο της ΝΕ</i>	248
Μαρία Γιάγκου, Βίκυ Κάντζου & Σπυριδούλα Σταμούλη <i>Ο γραπτός αφηγηματικός λόγος των αλλόφωνων μαθητών: Μελέτη των γλωσσικών χαρακτηριστικών που διακρίνουν επίπεδα γλωσσομάθειας</i>	261
Έφη Γκαρέλη, Έφη Καπούλα, Στέλα Νεστοράτου, Ευαγγελία Πρίτση, Νίκος Ρουμπής & Γεωργία Σουκαρά <i>Η διδασκαλία της νέας ελληνικής σε τμήματα φοιτητών Erasmus: Προβληματισμοί και διδακτικές προτάσεις</i>	277
Μαριάννα Γκιουλέκα <i>Δηλώνοντας μορφολογικά την οριστικότητα: Δεδομένα από την ποντιακή και την καππαδοκική</i>	294
Λιονύσης Γούτσος & Γιώργος Πολυμενέας <i>Η ταυτότητα ως συνάρτηση του τόπου στον λόγο του κινήματος των πλατειών</i>	306
Λιονύσης Γούτσος & Γεωργία Φραγκάκη <i>Πρόσφατη γλωσσική αλλαγή στα ελληνικά: Σχεδιασμός του διαχρονικού σώματος ελληνικών κειμένων του 20ού αιώνα</i>	318
Δήμητρα Δελλή <i>Η πολυσημία του ρήματος (επι)νέμο και των παραγώγων του στις διαλέκτους της αρχαίας ελληνικής: Το παράδειγμα της αρχαίας Μεσσηνίας</i>	330
Μαρία Δημάση & Παρασκευή Σαχινίδου <i>Η συγκριμενική διακειμενικότητα της κατανόησης και παραγωγής λόγου στα πλαίσια του γλωσσικού μαθήματος: Δείκτης γλωσσικής αξιολόγησης και κειμενοποίηση της ταυτότητας του υποκειμένου</i>	347
Ειρήνη Δημητροπούλου <i>«Παλαβολέξης» στη Χορτιάτη: Οι νεολογισμοί και οι λειτουργίες τους</i>	361
Angeliki Efthymiou, Georgia Fragaki & Angelos Markos <i>Aspects of productivity of the Modern Greek prefix iper-: A corpus-based study</i>	373
Alexis Evangeliou <i>The morphosyntactic structure of the Greek past/passive participle</i>	384
Ελευθερία Ζάγκα, Μαρία Μητσιάκη & Μαρία Τζεβελέκου <i>Η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (Γ2) στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα</i>	403
Μαρία Ζέρβα <i>Πώς η κουβέντα γίνεται εθνική αφήγηση</i>	416
Valantis Fyndanis, Michaela Nerantzini, Irini Choudala & Eva Maria Tsapakis <i>Production of functional categories in agrammatic aphasia and task-related processing demands: The role of ±distant cues</i>	428
Alejandro García-Aragón <i>Knowledge acquisition by means of etymological reasoning: The Environment seen through the Modern Greek lens</i>	439
Alejandro García Aragón & Miguel Sánchez Ibáñez <i>The lexical paradox of Boomerang terms: Terminological dependency of Modern Greek in the environmental domain</i>	451
Zoe Gavriilidou <i>Intensifying prefixes in Greek</i>	468
Zoe Gavriilidou, Kostandinos Petrogiannis, Achilles Bardos, Penelope Kambakis-Vougiouklis, Lydia Mitits & Nursen Molla <i>Translation and cultural adaptation of the SILL into Western Thracian Turkish for measuring strategy use in Muslim students learning Greek as a second language</i>	479

Chiara Gianollo & Nikolaos Lavidas <i>Greek cognate datives: From modification to focus</i>	488
Voula Giouli & Aggeliki Fotopoulou <i>Developing language resources for sentiment analysis in Greek</i>	501
Δήμητρα Θεοφανοπούλου-Κοντού <i>Προτασιακές συγκριτικές δομές της νέας ελληνικής: Οι δείκτες απ' όσο(ς), απ' ό,τι</i>	512
Ευαγγελία Θωμαδάκη <i>Πληθυντικός και περιληπτικά</i>	524
Ευαγγελία Θωμαδάκη & Χριστίνα Μάρκου <i>Εκφράζοντας έκπληξη: Γλωσσικά μέσα στην ελληνική και στη βουλγαρική γλώσσα</i>	537
Παρασκευή Θώμου <i>Αφαιρετικά σχήματα (patterns) σε ένα λεξικό πολυλεκτικών λεξικών μονάδων (multi-word units) της ΝΕ</i>	549
Παρασκευή Θώμου & Ασπασία Χατζηδάκη <i>Διδασκαλία πολυλεκτικών λεξικών μονάδων (multi-word units) της νέας ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε ηλεκτρονικό περιβάλλον μάθησης</i>	560
Evia Kainada <i>F0 alignment and scaling as markers of prosodic constituency</i>	580
Evia Kainada & Mary Baltazani <i>The vocalic system of the dialect of Ipiros</i>	591
Konstantinos Kakarikos <i>Gender agreement and nominal inflection in Ancient Greek</i>	603
Aikaterini-Lida Kalouli <i>"Translating" Modern Greek to a computational language</i>	616
Μαρία Καμηλάκη <i>Γλωσσικές αναπαραστάσεις γυναικών και έμφυλα στερεότυπα στον σύγχρονο ελληνικό κινηματογράφο: Η περίπτωση της κωμωδίας</i>	632
Πηνελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή & Άγγελος Μάρκος <i>Αυτοαξιολόγηση της γνώσης διαλέκτων/ιδιωμάτων από φοιτητές της φιλολογίας με τη χρήση της ράβδου</i>	645
Αφροδίτη Καποθανάση <i>Η διδασκαλία του φαινομένου της ομοηχίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση: Η περίπτωση των εγχειριδίων Γραμματικής του Γυμνασίου</i>	658
Ioanna Karra <i>Epenthetic consonants in the Western Cretan dialect</i>	674
Ελένη Καραντζόλα & Μαρία Χαλβατζιδάκη <i>Πρώιμη κρητική σε αφηγηματικά και νοταριακά κείμενα (16ος αι.)</i>	689
Βασιλική Καρκαντζού & Σταματία Κουτσοπέλου <i>Μάνα δεν είναι μόνο μία: Η ανίχνευση της ταυτότητας της «μάννας» μέσα από χρήση συμπλεγμάτων σε σώματα θεατρικού λόγου</i>	703
Kalliopi Katsika & Shanley Allen <i>Processing subject and object relative clauses in a flexible word order language: Evidence from Greek</i>	715
Γεωργία Κατσούδα & Μαρία Βραχιονίδου <i>Η μητρωνυμία στα νεοελληνικά ιδιώματα και διαλέκτους</i>	727
Σύλα Κλειδή & Αγγελική Τσόκογλου <i>Υπό έλεγχο ή εκτός ελέγχου;</i>	738

Μαρία Κολιοπούλου, Θεόδωρος Μαρκόπουλος & Νικόλαος Παντελίδης <i>Πόντος, Καππαδοκία, Αίβαλι: Προκλήσεις ενός ψηφιακού σώματος γραπτού υλικού</i>	750
Βασιλεία Κούρτη-Καζούλλη, Γιάννης Σπαντιδάκης & Άσπα Χατζηδάκη <i>Η εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας μέσα από το πρόγραμμα κοινότητας μάθησης του διαδικτυακού μαθησιακού περιβάλλοντος για τη διασπορά</i>	760
Δημήτρης Κουτσογιάννης, Βασιλική Αδάμπα, Σταυρούλα Αντωνοπούλου, Μαρία Παυλίδου & Ιωάννα Χατζηκυριάκου <i>Όψεις της διαλογικότητας στις διδακτικές πρακτικές διδάσκοντας την ελληνική γλώσσα</i>	775
Σταματία Κουτσουλέλου <i>Φύλο και γλωσσικές επιλογές: Μια προσέγγιση μέσα από σώματα θεατρικού λόγου</i>	788
Μαρία Κουφάκη <i>Οι υπαρκτικές δομές στα νέα ελληνικά</i>	800
Σπύρος Κρουσταλάκης <i>Από τη θεωρία στην πράξη: Διδάσκοντας γλώσσα με αφορμή την ιστορική γνώση στην Α' Γυμνασίου</i>	820
Μαγδαληνή Κ. Κωνσταντινίδου <i>Στοιχεία για το ιδίωμα της επαρχίας Άργους (Δυτική Αργολίδα)</i>	830
Μαρία Κωνσταντίνου & Fabienne Baidier <i>Εννοιολογικές μεταφορές και αρνητικά συναισθήματα στον εξτρεμιστικό λόγο της Χρυσής Αυγής</i>	843
Chryssoula Lascaratou <i>From metaphor to empathy: Conceptual vs. experiential understanding of pain</i>	855
Angelos Lengeris & Katerina Nicolaidis <i>Greek consonant confusions by native listeners in quiet and noise</i>	866
Angelos Lengeris, Ioanna Kappa, Nitsa Paracheraki & Kostandinos Sipitanos <i>On the phonetics of retroflexion in the (western) Cretan Dialect</i>	874
Nikos Liosis <i>Language varieties of the Peloponnese: Contact in diachrony</i>	884
Nikos Liosis & Eirini Kriki <i>Towards a typology of relative clauses in late Medieval Greek</i>	895
Ευγενία Γ. Μαγουλά <i>Φωνολογία και εκπαιδευτική γλωσσολογία</i>	909
Βασιλική Μακρή, Μάριος Ανδρέου & Νίκος Κουτσούκος <i>Ενσωμάτωση δάνειων λέξεων: Απόδοση γένους στα ουσιαστικά της κατοικιακής</i>	920
Angeliki Malikouti-Drachman & Gaberell Drachman <i>On the status of the foot in Greek phonology</i>	933
Ευάγγελος Μαλμμέν <i>Το γνωστικό αντικείμενο της Λογοτεχνίας ως έρεισμα για τη διδασκαλία γλώσσας: Διδακτική εφαρμογή</i>	941
Ειρήνη Μανιού, Μαριάννα Κονδύλη & Λίζα Παϊζη <i>Γραμματικά σύνδρομα της ονοματοποίησης στην ελληνική</i>	953
Έλενα Μάντζαρη & Μαβίνα Πανταζάρα <i>Γενικά και ειδικά ηλεκτρονικά λεξικά της νέας ελληνικής</i>	968
Stella Markantonatou, Antonis Anastasopoulos & Yanis Maistros <i>Using object noun and clitic frequencies in the study of transitivity and verb polysemy in Modern Greek</i>	987
Χριστίνα Μάρκου <i>Φρασεολογικές μονάδες δηλωτικές χρώματος στην ελληνική, τη ρωσική και τη βουλγαρική</i>	998

Maria Martzoukou <i>Prosodic cues in sentence comprehension: Evidence from subject/object ambiguities in Greek</i>	1013
Κατερίνα Μαρονίτη & Αναστασία Στάμου <i>Κοινωνιογλωσσικές αναπαραστάσεις του φύλου σε κείμενα μαζικής κουλτούρας για παιδιά: Η περίπτωση των κινουμένων σχεδίων</i>	1027
Maria Mastropavlou <i>The status of grammatical gender in the lexicon: Exploring the role of suffixes in online gender processing and lexical access in Greek</i>	1040
Nikos Mathioudakis <i>The fuzzy areas of guessing or inferencing the idiosyncractic vocabulary of Kazantzakis' Odys(s)ey</i>	1054
Nikos Mathioudakis & Athanasios Karasimos <i>Dialectic and idiomatic aspects in Odys(s)ey by Nikos Kazantzakis</i>	1070
Elizabeth Mela-Athanasopoulou <i>Dialect fieldwork evidence of the Ionian Sea islands and the notion of word identification in Modern Greek</i>	1089
Dionysios Mertyris <i>Deflexion in Northern Greek: The loss of the genitive</i>	1100
Milena Milenova <i>The acquisition of new and similar sounds: Evidence from bulgarian learners of Modern Greek</i>	1113
Lydia Mitits <i>Language learning strategy use in Greek as a second versus English as a foreign language</i>	1122
Ricardo Moreno-Briseño <i>Is Greek viewpoint aspect translatable into English and Spanish?</i>	1135
Ιφιγένεια Μουλίνου <i>Δραστικότητα και ευθύνη στο δίκαιο των ανηλίκων</i>	1144
Israel Muñoz Gallarte <i>The Greek-Spanish dictionary of the New Testament (DGENT): Contextual factors and some practical examples</i>	1152
Thanassis Nakas & Georgia Katsouda <i>Lexical blending: A new typology</i>	1165
Στέλα Νεστοράτου <i>Γλωσσικός σεξισμός στη διδασκαλία των ονομάτων της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας</i>	1177
Katerina Nicolaidis & Mary Baltazani <i>An investigation of acoustic and articulatory variability during rhotic production in Greek</i>	1192
Καλομοίρα Νικολού, Μαρία Ξεφτέρη, Παναγιώτα Γκουτζηγιάνη & Μαρία Παπουτσάκη <i>Η σύνθεση στα κυκλαδικά ιδιώματα: Μια πρώτη προσέγγιση</i>	1208
Νικόλαος Ντάγκας <i>Φωνολογική περιγραφή του ιδιώματος των Βεντζίων Γρεβενών</i>	1226
Θεόδωρος Ξιούφης <i>Η κωδικοποίηση της συναισθηματικής αιτιότητας μέσω των προθέσεων της νέας ελληνικής γλώσσας</i>	1239
Μαριάνθη Οικονομάκου & Μανόλης Σοφός <i>Γλωσσικά «λάθη», γλωσσική ιδεολογία και διδασκαλία της γλώσσας: Μια έρευνα πεδίου</i>	1250

Ευγενία Δ. Παγκουρέλια & Μαρία Παπαδοπούλου <i>Πτυχές της τροπικότητας στον επιχειρηματολογικό λόγο: Πόσο συνειδητά επιχειρηματολογούν οι μαθητές στα γραπτά τους;</i>	1263
Ιωάννης Παπαγιαννόπουλος & Μαριάννα Κονδύλη <i>Συμπύκνωση και σύνδεση της εμπειρίας: Γλωσσική ανάλυση των σχολικών κειμενικών ειδών της Ιστορίας και της Βιολογίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση</i>	1275
Ασπασία Παπαδήμα & Ευάγγελος Κουρδής <i>Υποτιτλίζοντας κείμενα μαζικής κουλτούρας σε κυπριακή διάλεκτο</i>	1289
Δέσποινα Παπαδοπούλου, Αλέξανδρος Τάντος, Maja Rejčić & Σωτήρης Τάντος <i>Η προτεραιότητα του φορέα εμπειρίας: Θεματικοί ρόλοι και σειρά όρων στα ελληνικά</i>	1301
Lena Papadopoulou <i>"My deepest condolences": Greek pragmatemes [in a funeral]</i>	1315
Lena Papadopoulou & Elina Chadjirapa <i>The semantic class <material> of Greek adjectives: Lexicographical treatment and applications on machine translation (GR-ES) and learning Greek</i>	1325
Αικατερίνη Πάππου-Ζουραβλιόβα <i>Ουρανικοποίηση/ουράνωση στις νεοελληνικές διαλέκτους της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, σε σύγκριση με τα ελληνικά</i>	1333
Αικατερίνη Πάππου-Ζουραβλιόβα & Κλειώ Μάρκου <i>Συγκριτική μελέτη του συστήματος τονισμού της ρωσικής και ελληνικής (στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ρωσικής σε ελληνόφωνους)</i>	1347
Anna Piata <i>Emotion and time conceptualization in poetic discourse</i>	1361
Περικλής Πολίτης & Ευάγγελος Κουρδής <i>Η χρήση γεωγραφικών διαλέκτων σε τηλεοπτικές διαφημίσεις: Μια πρόταση για τη διδακτική τους αξιοποίηση</i>	1377
Maria Pontiki, Zoe Angelou & Haris Papageorgiou <i>Sentiment analysis: Building bilingual lexical resources</i>	1390
Apostolos Poullos <i>Transporting age identities across situations: The case of the elderly</i>	1401
Προκόπης Προκοπίδης, Αλεξάνδρα Μπέλλος, Χάρης Παπαγεωργίου & Γιώργος Μαρκόπουλος <i>Δεδομένα και πειράματα για την αυτόματη συντακτική ανάλυση ελληνικών κειμένων</i>	1412
Αθηνά Προύντζου & Γιώργος Ι. Ξυδόπουλος <i>Μια πρώτη περιγραφή του διαλεκτικού λεξιλογίου περιοχών της ορεινής και πεδινής Ηλείας</i>	1424
Angeliki Psaltou-Joycey, Areti-Maria Sougari, Eleni Agathopoulou & Thomaï Alexiou <i>The role of age, gender and L1 strategies in the L2 strategies of primary school children in Greece</i>	1436
Βαρβάρα Πυρομάλη <i>Παράγοντες που επηρεάζουν τη χρήση γαλλικών δάνειων λέξεων στη νέα ελληνική γλώσσα: Μια έρευνα στις ψευδόφιλες μονάδες</i>	1449
Anka Rađenović & Ivana Milojević <i>Multiple choice tests: Guessing or knowing?</i>	1462

Ανθή Ρεβυθιάδου, Βασιλεία Κούρτη-Καζούλλη, Αμαλία Ρόντου-Γκόρου, Τάνια Ζουράβλεβα, Ιωάννης Σπαντιδάκης, Μαίρη Σουκαλοπούλου, Κωνσταντίνος Κωνσταντουδάκης, Χρήστος Ζάρρας, Αλέξης Νικολαΐδης & Νέστορας Πελεσόγλου <i>Τα 7 κλειδιά του δράκου: Ένα ηλεκτρονικό μαθησιακό περιβάλλον για την αλβανική και τη ρωσική ως γλώσσες κληρονομιάς</i>	1471
Antonio Puigdollers Revuelta <i>(In)equality comparison in Modern Greek</i>	1483
Dámaris González Romero <i>The influence of the contextual factor in the New Testament adjectives</i>	1495
Θεοδώρα Σαλιτίδου, Αναστασία Γ. Στάμου & Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος <i>Η «γλώσσα των νέων» ως υφολογικός πόρος όλων των ηλικιών στον τηλεοπτικό λόγο: Το παράδειγμα των ελληνικών σειρών</i>	1504
Ειρήνη Σανουδάκη <i>Επίσημα συμφωνικά συμπλέγματα στην ελληνική παιδική γλώσσα: Δεδομένα μιας δοκιμασίας επανάληψης ψευδολέξεων</i>	1520
Matthew J.C. Scarborough <i>On the phonology and orthography of the Thessalian mid-long vowels</i>	1535
Δήμητρα Σερακιώτη <i>Σκιαγράφηση προσώπου μέσα από θεατρικό κείμενο βάσει των γλωσσικών επιλογών</i>	1549
Μαρία Σηφιανού & Αγγελική Τζάννε <i>Σύντομες επαγγελματικές συνδιαλλαγές</i>	1561
Ελπίδα Σκλήκα <i>Εξέταση των λημμάτων αποτέλεσμα, συνέπεια, επίπτωση, επίδραση σε ηλεκτρονικά σώματα κειμένων</i>	1574
Ελένη Σκούρτου, Πολυξένη Λάμπρου & Μάνος Δεληγιαννάκης <i>Ημερολόγια και κείμενα ταυτότητας παιδιών Ρομά στην Ελλάδα: Ζητήματα ταυτότητας, γραμματισμού και γλωσσικής ποικιλομορφίας</i>	1587
Eleni Staraki <i>Imperatives and deontic modality</i>	1593
Pepi Stavropoulou, Dimitris Spiliotopoulos & Georgios Kouroupetroglou <i>Where Greek text to speech fails: Requirements for speech synthesis in spoken dialogue systems</i>	1604
Vojkan Stojičić, Predrag Mutavdžić & Πολύδωρος Γκοράνης <i>Περί ελληνικών φρασσεολογισμών και των αντίστοιχών τους σερβικών</i>	1621
Γεωργία Στύλου <i>Η σύνθεση σε δίγλωσσους μαθητές στη Γερμανία</i>	1632
George Tambouratzis, Marina Vassiliou & Sokratis Sofianopoulos <i>PRESEMT: A hybrid machine translation system based on large monolingual corpora</i>	1642
Alexandros Tantos, Despina Papadopoulou & Andreas Charatzidis <i>Discourse and grammatical effects on pronoun resolution in Greek</i>	1655
Anne Temme & Elisabeth Verhoeven <i>Clitic-left dislocation vs. scrambling: Comparing the linearization properties of German and Greek experiencer verbs</i>	1668
Δημήτριος Τζιμόκας <i>Ηλεκτρονικό σώμα κειμένων (ΗΣΚ) εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας: Προκαταρκτικές παρατηρήσεις</i>	1679
Larisa V. Topka <i>Certainty and uncertainty in terms of prototypical situation</i>	1695

Radoslava Trnavac & Maite Taboada <i>Discourse relations and affective content in the expression of opinion in texts</i>	1705
Βάσια Τσάμη, Αργύρης Αρχάκης, Σοφία Λαμπροπούλου & Βίλλο Τσάκωνα <i>Η αναπαράσταση της γλωσσικής ποικιλότητας σε τηλεοπτικά κείμενα μαζικής κουλτούρας</i>	1716
Ianthi M. Tsimpli, Maria Andreou, Eleni Agathopoulou & Elvira Masoura <i>Narrative production, bilingualism and working memory capacity: A study of Greek-German bilingual children</i>	1730
Marina Tzakosta & Aristeia Kalantzi <i>How loose are loose compounds? Evidence from experimental data</i>	1743
Marina Tzakosta & Efrosini Stavroulaki <i>Variable phonological patterns in morphologically complex and morphologically simple Greek pseudowords: Evidence from (a)typically developing children</i>	1759
Katerina Tzortzi & Stella Markantonatou <i>The ‘medical event’ in a conceptually organized lexicon</i>	1774
Άννα Φτερνιάτη <i>Δεξιότητες γραμματισμού μαθητών του δημοτικού σχολείου και ισχύον διδακτικό υλικό</i>	1786
Michael Vereno <i>The bagpipe in antiquity – A Greek instrument?</i>	1803
Christos Vlachos <i>Remarks on (Modern Greek) gapping</i>	1813
Θυρανία Χατζηδάκη & Ιωάννα Κ. Λεκέα <i>Η ρητορική στρατηγική της αυτοαπαλλαγής από την ευθύνη για τον θάνατο του Αθ. Αξαρλιάν στις προκηρύξεις της «επαναστατικής οργάνωσης 17 Νοέμβρη»</i>	1827
Ιωάννα Χατζηκυριάκου <i>Εφαρμόζοντας κριτική ανάλυση λόγου στην τάξη: Το γλωσσικό μάθημα</i>	1839
Αναστασία Χριστοφίδου, Αθανάσιος Καρασίμος & Βασιλική Αφεντουλίδου <i>Έλεγχος, παρακολούθηση και ταξινόμηση νεολογισμών με το ηλεκτρονικό πρόγραμμα ΝεοΔημία: Η προσέγγιση των νέων δανείων</i>	1850

**ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟ ΛΟΓΟ:
ΠΟΣΟ ΣΥΝΕΙΔΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΟΥΝ
ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΤΑ ΓΡΑΦΤΑ ΤΟΥΣ;**

Ευγενία Δ. Παγκουρέλια & Μαρία Παπαδοπούλου
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
pagourelia@ece.uth.gr, mariapap@uth.gr

Abstract

The purpose of this paper is to present how lexico-grammatical features of argumentative students' writings influence the objective presentation of arguments, position text recipients to specific ways of understanding and indicate how consciously writers form the argumentative perspective of their texts. Modality and Engagement are used as criteria for the evaluation of negative argumentation in 3rd Class Lyceum students' Argumentation essays.

Λέξεις-κλειδιά: αρνητική επιχειρηματολογία, μαθητικά γραπτά, Λύκειο, τροπικότητα, εμπλοκή

1. Εισαγωγή

Ο γραπτός λόγος, ως σύστημα γλωσσικής οργάνωσης και τρόπος νοηματοδότησης της εμπειρίας (Halliday & Matthiesen 1999: 536), συνιστά την πιο πρόσφορη πηγή για τη μελέτη της γλώσσας ως αντικειμένου (Baynham 2002: 161), εξαιτίας της σκοπιμότητας, της συνειδητότητας (Halliday 1978: 25) και του εκούσιου προσχεδιασμού (Halliday 2002) που προϋποθέτει, καθώς και της ρητής ενσωμάτωσης στοιχείων της άμεσης γλωσσικής ανταλλαγής (Halliday 1978: 25) των εκάστοτε επικοινωνιακών αναγκών τις οποίες υπηρετεί, στις κειμενικές επιλογές μέσω των οποίων πραγματώνεται (Brown & Yule 1985, Cloran 1994, Goody 1987, Hasan 1979).

Η ικανοποίηση των ως άνω αναφερθέντων συνθηκών και στην περίπτωση του γραπτού επιχειρηματολογικού λόγου μπορεί επιπρόσθετα να θεωρηθεί ένδειξη «επιχειρηματολογικότητας» ενός γραπτού κειμένου υπό την έννοια του ότι οι γλωσσικοί χρήστες, επιδιώκοντας να πείσουν τους αποδέκτες των κειμένων τους για την εγκυρότητα των ερμηνειών ή την ορθότητα των θέσεων που προκρίνουν, προβαίνουν –πέρα από τη δομική οργάνωση των συστατικών μερών των κειμένων τους και την ενίσχυσή τους μέσω ποικίλων συνεκτικών δεσμών- στον «προσανατολισμό» των αναγνωστών σε συγκεκριμένο τρόπο ανάγνωσης και όχι εναλλακτικών (Knapp & Watkins 2005: 196). Μεταξύ των γραμματικών χαρακτηριστικών που συμβάλλουν προς αυτή την κατεύθυνση και επηρεάζουν την αντικειμενική παρουσίαση των επιχειρημάτων είναι η Τροπικότητα και η Εμπλοκή. Με άλλα λόγια, η μελέτη ορισμένων γραμματικών χαρακτηριστικών των γραπτών επιχειρηματολογικών κειμένων επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων για το πόσο συνειδητά επιχειρηματολογούν οι γλωσσικοί χρήστες σε αυτά. Η εξέταση της επιχειρηματολογίας μέσα από το πρίσμα της Τροπικότητας συνιστά καινούριο πεδίο ενδιαφέροντος, ειδικά στον χώρο της εκπαίδευσης, πολύ περισσότερο σε ό,τι αφορά

την αντεπιχειρηματολογία, η οποία συστηματικά έχει παραμεληθεί προς όφελος της μελέτης της εκφοράς των (θετικών) επιχειρημάτων και των συλλογισμών.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι μέσα από τη διερεύνηση των γραμματικών χαρακτηριστικών που συμβάλλουν στον «προσανατολισμό» των αναγνωστών (Τροπικότητα και Εμπλοκή) να παρουσιάσουμε το πόσο συνειδητά (ή μη) επιχειρηματολογούν οι μαθητές/τριες που ολοκληρώνουν την Β΄/βάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα πόσο συνειδητές είναι οι επιλογές τους ως προς την κειμενική πραγμάτωση της αρνητικής επιχειρηματολογίας. Για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού, μετά από μία σύντομη αναφορά στις έννοιες της επιχειρηματολογίας και της αρνητικής επιχειρηματολογίας, ακολουθεί η παρουσίαση της Τροπικότητας και της Εμπλοκής, ως κριτηρίων/δεικτών ενσυνείδητων επιχειρηματολογικών κειμενικών επιλογών.

2. Επιχειρηματολογία και αρνητική επιχειρηματολογία

Μία αδρομερής ερμηνεία της επιχειρηματολογίας, βασισμένη στους κανόνες της καθημερινής εμπειρίας, θα ήταν πως πρόκειται για μία διαδικασία που αφορά στην προσπάθεια μιας πλευράς να πείσει κάποιον/κάποιους μέσω επιχειρημάτων σχετικά με την ορθότητα μιας άποψης, επιλογής ή επιδιωκόμενης ενέργειας και αποσκοπεί στην υιοθέτηση αντίστοιχης συμπεριφοράς.

Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, σε κάθε επιχειρηματολογική διαδικασία προβλέπεται: α) διάδραση υποκειμένων και ανάληψη από μέρους τους ορισμένων ρόλων (πομπός-επιχειρηματολογών, δέκτης-επιχειρηματολογών), β) ύπαρξη κοινού καναλιού επικοινωνίας (λόγος, προφορικός ή γραπτός, οπτικό μήνυμα), γ) άποψη, επιλογή ή ενέργεια που προκρίνεται από κάθε πλευρά μεταξύ άλλων αντίθετων ή εναλλακτικών, δ) αξιοποίηση επιχειρημάτων, δηλαδή λεκτικών (ή οπτικών ή συνδυασμό) μέσων που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την προβαλλόμενη θέση και ισχυροποιούν την αλήθειά της στη συνείδηση των αποδεκτών επηρεάζοντας τη λογική ή το συναίσθημά τους, ε) εκπλήρωση του επιδιωκόμενου στόχου με αλλαγή αντίληψης, υιοθέτηση στάσης, ανάληψη δράσης ή αποτυχία στην εκπλήρωσή του.

Εξετάζοντας, λοιπόν, την επιχειρηματολογική διαδικασία σφαιρικά ως σύνολο, γίνεται συνειδητό πως τα επιχειρήματα που αναπτύσσει η κάθε πλευρά είναι αντίκειμενα (anti-oriented) μεταξύ τους (Apotheloz, Brandt & Quiroz 1993) και υπηρετούν ταυτόχρονα έναν διπλό ρόλο: αφενός υποστηρίζουν τη θέση για χάρη της οποίας αναπτύσσονται αφετέρου επιδιώκουν να αμφισβητήσουν, να ανασκευάσουν ή να ανατρέψουν την αντίπαλη θέση. Συνεπώς, αυτό που θα χαρακτηριζόταν θετική (υπό την έννοια της τεκμηρίωσης της θέσεως) επιχειρηματολογία για την μία πλευρά, εκλαμβάνεται ως αρνητική επιχειρηματολογία από την «αντίπαλη» πλευρά. Το επιχείρημα, ο ρόλος του οποίου είναι η ανατροπή των θετικών επιχειρημάτων και το οποίο αναπτύσσεται αποσκοπώντας στην άρνηση του συμπεράσματος του αμφιλεγόμενου θέματος, ονομάζεται *αντεπιχείρημα* (Apotheloz et al. 1993). Η αξιοποίηση αντεπιχειρημάτων στον γραπτό λόγο διαμορφώνει την Τεκμηρίωση με άρνηση (justification by negation) (Brandt 1989), κατά την οποία ο επιχειρηματολογών παρόλο που στηρίζει τη θέση του με επιχειρήματα που αποδέχεται, ενδέχεται να αναφερθεί σε επιχειρήματα με τα οποία δεν συμφωνεί, προκειμένου να τα ανατρέψει, ενδυναμώνοντας έτσι την τοποθέτησή του και προλαμβάνοντας ενδεχόμενες ενστάσεις.

Αυτός ο διττός ρόλος των επιχειρημάτων είναι οπωσδήποτε περισσότερο εμφανής στο επικοινωνιακό πλαίσιο του διαλόγου, ενώ στην περίπτωση των μονολογικών

επιχειρηματολογικών κειμένων απλώς υπονοείται, εφόσον η προσπάθεια για απόδειξη της ορθότητας μίας θέσης προϋποθέτει μία λανθάνουσα ή δυνάμει ένσταση από μία τουλάχιστον αντικείμενη θέση, η οποία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως εναλλακτική επιλογή. Η παρουσία αρνητικής επιχειρηματολογίας -ως αντικείμενης προς τις θέσεις του γράφοντος φωνής- σε μονολογικό πλαίσιο συνιστά επιχειρηματολογική πρακτική που υπηρετεί συγκεκριμένες στρατηγικές πειθούς σε κειμενικό και σημασιολογικό επίπεδο. Ειδικότερα, η επίδραση της επιχειρηματολογίας στον αποδέκτη δεν λειτουργεί μόνο σε επίπεδο λογικής, αλλά και σε επίπεδο ψυχολογίας, καθώς ο επιχειρηματολογών αποδεικνύει ότι κατέληξε στη θέση που υποστηρίζει έχοντας γνώση των εναλλακτικών επιλογών και έχοντας απορρίψει την ισχύ των αντίπαλων επιχειρημάτων σε τέτοιο βαθμό που δεν διστάζει να τα παρουσιάζει, αξιολογώντας τα προς απόδειξη και ισχυροποίηση των δικών του θέσεων. Σε κειμενικό επίπεδο μία τέτοια πρακτική δηλώνεται μέσω απόδοσης των αντίπαλων επιχειρημάτων σε άλλα πρόσωπα ή σε προγενέστερες λανθασμένες προσωπικές εκτιμήσεις, ενώ ως προς το περιεχόμενο τους είναι πιθανό να αμφισβητηθεί η αλήθεια, η πληρότητα, η συνάφεια ή η προέλευση του αιτίου (Apotheloz et al. 1993) και να εκφραστεί μέσω συγκεκριμένων λεξικογραμματικών επιλογών. Συγκεκριμένα, τα γραμματικά χαρακτηριστικά και οι τρόποι με τους οποίους πραγματώνεται κειμενικά η αρνητική επιχειρηματολογία παρουσιάζονται στην ενότητα 3.

3. Η αντεπιχειρηματολογία στην επιχειρηματολογία

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η ύπαρξη αντεπιχειρημάτων συνιστά χαρακτηριστικό του επιχειρηματολογικού λόγου και ιδιαίτερο γνώρισμά του. Η αποδοχή της συγκεκριμένης επιχειρηματολογικής πτυχής συνιστά παράλληλα αναγνώριση πολυφωνίας, ετερογλωσσίας και διαλογικότητας κατά Bakhtin (1984, 1981), εφόσον η τακτική των επιχειρηματολογούντων να ενσωματώνουν στον μονολογικό επιχειρηματολογικό λόγο τους -μέσω απλής αναφοράς, μερικής αναγνώρισης, αμφισβήτησης ή πλήρους απόρριψης- εναλλακτικές απόψεις εκφράζει τη διαλογική φύση της επιχειρηματολογίας ως συνέχεια και απάντηση των όσων έχουν ήδη ειπωθεί ή μπορούν να ειπωθούν από δυνητικούς αποδέκτες. Στην ουσία το ετερογλωσσικό υπόβαθρο των επιχειρηματολογικών κειμένων διαμορφώνεται από εκφράσεις που υποδηλώνουν κάθε είδους διαφορετικές απόψεις ή προσδοκώμενες απαντήσεις και ενστάσεις.

Η αντεπιχειρηματολογία, υπό την έννοια της απάντησης σε υπαρκτές ή δυνητικές αντικείμενες απόψεις, αποτελεί σημείο εστίασης και στόχο της επιχειρηματολογίας από τα πρώτα στάδια εμφάνισης και διαμόρφωσής της, αλλά και στο πλαίσιο των σύγχρονων θεωρητικών προσεγγίσεών της. Ειδικότερα, με την αρνητική επιχειρηματολογία συνδέονται οι πρακτικές της αρχαίας ελληνικής ρητορικής διδασκαλίας και συγκεκριμένα της Σοφιστικής, στόχος της οποίας ήταν η ανάπτυξη από τους μαθητές εξίσου πειστικών επιχειρημάτων και για τις δύο πλευρές ενός θέματος (δισσοί λόγοι) (Guthrie 1998), ενώ και ο ορισμός της Διαλεκτικής από τον Αριστοτέλη στα Τοπικά (Α. 100α, 25-29) ως τέχνης της αιτιολόγησης υπέρ και κατά, υποδεικνύει την έμφαση στην ικανότητα των ομιλητών να αναπτύσσουν τις θέσεις τους έτσι ώστε να αντιμετωπίζεται κάθε ενδεχόμενη απάντηση.

Στο πλαίσιο μεταγενέστερων επιχειρηματολογικών θεωρητικών προσεγγίσεων, η αρνητική επιχειρηματολογία κατέχει κεντρικό ρόλο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Νέα Ρητορική η επιχειρηματολογία πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν διάλογος, να αναμένονται αντεπιχειρήματα και να απατώνται υποθετικές ενστάσεις (Perelman &

Olbrechts-Tyteca 1969). Ο Toulmin στο επιχειρηματολογικό μοντέλο που ανέπτυξε, εντάσσει και την ανασκευή (rebuttal) και τις συνθήκες εξαίρεσης (exception), καθώς θεωρεί ότι η αιτιολόγηση και το επιχείρημα συμπεριλαμβάνουν όχι μόνο δηλώσεις στήριξης των θέσεων, αλλά και επιθέσεις εναντίον τους (Toulmin 2003). Στην Άτυπη Λογική γίνεται λόγος για κριτική σκέψη ασθενούς έννοιας, η οποία αναφέρεται στην ικανότητα κριτικής επιχειρημάτων με στόχο την επίθεση θέσεων του αντιπάλου στην προσπάθεια υπεράσπισης προσωπικών θέσεων (Paul 1989). Η Πραγματο-Διαλεκτική θεωρεί στόχο της όχι μόνο την στήριξη αλλά και την ανατροπή μιας διαφιλονικούμενης θέσης εντάσσοντας σταθερά την επιχειρηματολογία στο πλαίσιο μιας διαλεκτικής διαδικασίας. Έτσι, προϋποτίθεται η υπερκέραση των πιθανών ενστάσεων ενός συνομιλητή μέσω πρόβλεψης και ενσωμάτωσης στον λόγο των «απαιτήσεων» των αποδεκτών (Van Eemeren et al. 1996).

Σε ό,τι αφορά τις κειμενογλωσσολογικές προσεγγίσεις, η ανάπτυξη από τους συγγραφείς αντεπιχειρημάτων προβλέπεται και για τα δύο κατεξοχήν επιχειρηματολογικά κειμενικά είδη. Κατά το δομικό σχήμα του κειμενικού είδους της συζήτησης αναπτύσσονται εξίσου επιχειρήματα υπέρ και κατά του διαφιλονικούμενου ζητήματος, ενώ στο κειμενικό είδος της έκθεσης η παρουσία αντεπιχειρημάτων ως ρητορικών μέσων κατεύθυνσης του αναγνώστη στο στάδιο των επιχειρημάτων θεωρείται διακριτικό γνώρισμα της ώριμης γραφής (Knapp & Watkins 2005: 192).

4. Τροπικότητα: η «γραμματική» του «προσανατολισμού» των αναγνωστών

Η Τροπικότητα (Modality) συνιστά τρόπο παρέμβασης των γλωσσικών χρηστών στα γλωσσικά μηνύματά τους και μέσω έκφρασης των στάσεων και των αξιών τους (Eggins 1994: 172), καθώς επιτρέπει την *διαβάθμιση* του λόγου τους σχετικά με την εκφορά του ρηματικού στοιχείου κατά την ανταλλαγή πληροφοριών και την παροχή αγαθών/υπηρεσιών. Η Τροπικότητα, σχετιζόμενη με την *Πολικότητα* (Polarity), εκφράζει όλες τις δυνατές εκδοχές στην εκφορά του Ρηματικού στοιχείου (Finite) μεταξύ των δύο πόλων της καταφατικής και αποφατικής διατύπωσής του (Halliday, 2004: 88, Halliday & Matthiessen 2004: 143), παρέχοντας τη δυνατότητα στους γλωσσικούς χρήστες να μην περιορίζονται απλά στην επιβεβαίωση ή διάψευσή των πληροφοριών [κάτι ισχύει ή δεν ισχύει, πρέπει/μπορεί ή δεν πρέπει/δεν μπορεί να γίνει], αλλά να αποκτούν πρόσβαση σε κάθε πιθανή ενδιάμεση εκδοχή.

Η Τροπικότητα προσδιορίζεται βάσει τριών παραμέτρων: του *Τύπου* (Type), της *Αξίας* (Value) και της *Προέλευσης* (Orientation) (Halliday 2004: 360). Ως προς τον Τύπο διακρίνεται σε *Τροποποίηση* (Modalization), σύμφωνα με την οποία εκφράζεται η πιθανότητα και η συχνότητα κατά την ανταλλαγή πληροφοριών σε προτάσεις κρίσεως και ερωτηματικές, και σε *Διαμόρφωση* (Modulation), που αφορά σε προτάσεις με τις οποίες γίνεται ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών, δηλαδή στις διαταγές και προσφορές (proposals) και εκφράζει την υποχρέωση (obligation) και την τάση (inclination) (Halliday & Matthiessen 2004: 147).

Η Αξία έχει να κάνει με τη δήλωση της απόστασης των λεγομένων/γραφομένων από την επιβεβαίωση ή τη διάψευσή τους, εκφράζει δηλαδή σε τι βαθμό, χαμηλό – μεσαίο – υψηλό, κάτι είναι πιθανό, σύνηθες ή υποχρεωτικό. Τέλος, η Προέλευση χαρακτηρίζει τον τρόπο προβολής των προσωπικών στάσεων και κρίσεων των ομιλητών και μπορεί να πάρει υποκειμενική ή αντικειμενική και φανερή ή λανθάνουσα μορφή (Eggins 1994: 176).

Σε επίπεδο Σημασιολογίας η ερμηνεία του συστήματος της Τροπικότητας ως κλιμακωτά διαβαθμισμένου επιτρέπει την προσέγγιση του νοήματος κατά

‘νοηματικές περιοχές’. Η διαδοχικότητα των νοημάτων αυτών των νοηματικών περιοχών μπορούν να αποδίδονται κατά μήκος ενός συνεχούς, μιας κλίμακας που εκτείνεται από ‘χαμηλά’ έως ‘υψηλά’, οι ενδιάμεσες βαθμίδες της οποίας αποδίδουν την *Αξία* (value) των διαπραγματευόμενων εννοιών από άποψη έντασης (Martin & White 2005:16) και συνακόλουθα δέσμευσης και εμπλοκής των γλωσσικών χρηστών με αυτές. Εξαιρετικό όφελος της υιοθέτησης της συγκεκριμένης οπτικής είναι η δυνατότητα προσέγγισης των γλωσσικών συστατικών μιας ορισμένης γραμματικής κατηγορίας (π.χ. επιθέτων, ουσιαστικών, επιρρημάτων) βάσει της σημασίας τους ως ακολουθίας που αναπαριστά μία νοηματική κλιμάκωση από την ασθενέστερη/χαμηλότερη προς την ισχυρότερη/υψηλότερη αξία (π.χ. άχρηστος → βλαβερός → ολέθριος, υπερβολή → ψέμα → τερατολογία, αρχικά → στην πορεία → τελικά).

Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι η Τροπικότητα μπορεί να εκφράζεται και καθαρά λεξιλογικά, εφόσον κάθε επιλογή των γλωσσικών χρηστών αντιδιαστέλλεται με άλλες πιθανές εκδοχές της ίδιας ακολουθίας, διαφορετικές από άποψη νοηματικής-σημασιολογικής έντασης (Martin & White 2005: 143) και συνεκδοχικά αξίας, γεγονός που εκφράζει παράλληλα τη στάση που υιοθετούν οι γλωσσικοί χρήστες απέναντι στο υλικό που παρουσιάζουν. Υπ’ αυτή την έννοια κάθε λέξη που χρησιμοποιείται είναι *αξιολογητική λέξη* (‘evaluative’ lexis), γιατί εκφράζει την «αξία» της λέξης σε ένα δυνητικό νοηματικό συνεχές συγκρίσιμων και διαβαθμισμένων νοημάτων και ταυτόχρονα τη διαβάθμιση (grading) των απόψεων των ομιλητών/γραφόντων για το υλικό τους, δηλαδή το βαθμό αποδοχής, δέσμευσης και εμπλοκής τους με αυτό, καθορίζοντας σε τελική ανάλυση την αξιολόγησή του (Martin & White 2005: 35-68), όπως θα δούμε και στην επόμενη ενότητα.

5. Εμπλοκή: η έκφραση της στάσης των γλωσσικών χρηστών

Η Εμπλοκή επιτρέπει την τοποθέτηση των γλωσσικών χρηστών αναφορικά με το καθολικά αποδεκτό σύστημα αξιών και στάσεων με το οποίο σχετίζονται οι θέσεις που διαχειρίζονται στα κείμενά τους, μέσω της παρουσίασης του εαυτού τους ως περισσότερο ή λιγότερο ευθυγραμμισμένου με τις αξιολογικές στάσεις που συμπεριλαμβάνουν στον λόγο τους (Martin & White 2005: 36). Η Εμπλοκή σε συνδυασμό με την Τροπικότητα διαμορφώνουν μία κλίμακα ενστερνισμού των πληροφοριών ενός επιχειρηματολογικού κειμένου από την απόλυτη παραδοχή έως την απόλυτη άρνηση. Με άλλα λόγια, ο τρόπος γλωσσικής πραγμάτωσης των επιχειρημάτων και των πληροφοριών αποτελεί ουσιαστικά δήλωση απόρριψης ή αποδοχής τους. Η έκφραση της Εμπλοκής σε συνδυασμό με την Τροπικότητα παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 1: Κλίμακα βαθμού εμπλοκής γλωσσικών χρηστών και κατευθυντικότητας κειμένων

	Μονογλωσσική/ ετερογλωσσική διατύπωση		Τροπικότητα	Παραδείγματα γλωσσικής διατύπωσης
Υψηλός βαθμός εμπλοκής	Δήλωση	⇒ εμφανής παρέμβαση γράφοντος (περισσότερο υποκειμενική)	Υψηλή	πρέπει να συμφωνήσουμε/συμπεράνουμε, (όπως) όλοι γνωρίζουμε, το μόνο συμπέρασμα που προκύπτει, (όπως) γίνεται κατανοητό/ αντιληπτό, το X κρίνεται λανθασμένο, απαιτώ...
			Μεσαία	θα/μπορούμε να συμφωνήσουμε, ας μην ξεχνάμε, ας προσπαθήσουμε,

		διατύπωση)		συμπέρασμα αυτών είναι, ζητώ...,	
			Χαμηλή	θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε, κάπως, ελπίζω/ευελπιστώ, περιμένω/θέλω/θα ήθελα	
			Υψηλή	σίγουρα, βέβαια, ασφαλώς, αναμφίβολα, είναι αλήθεια / γεγονός / δεδομένο/ αδιαμφισβήτητο/ ευρέως γνωστό/ φυσικό, δεν νοείται, στην πραγματικότητα, ρητορικές ερωτήσεις	
	Παραδοχή	⇒ παρουσία ση απόψεων ως υψηλά εγγυημένων (περισσότερο αντικειμενική διατύπωση)		Μεσαία	είναι γνωστό/ κοινά αποδεκτό, προφανώς
				Χαμηλή	κάπως, λίγο
				Υψηλή	αποδεικνύεται, επιβεβαιώνεται, είναι εδραιωμένη η αντίληψη στους περισσότερους
	Έγκριση	⇒ προτάσεις που αποδίδονται σε εξωτερικές πηγές παρουσιάζονται ως σωστές ή έγκυρες		Μεσαία	είναι εμφανές/ φανερό ότι, παρατηρείται
				Χαμηλή	το X δείχνει ότι, αναφέρεται, είναι γνωστό
				Υψηλή	πιστεύω ακράδαντα, πιστεύω, προσωπικά υποστηρίζω (όπως και η πλειοψηφία)
	<i>Μεσαίος βαθμός εμπλοκής</i>	Διασκέδαση	⇒ άποψη γράφοντος ως μία μεταξύ άλλων πιθανών	Μεσαία	νομίζω, κατά τη γνώμη μου, θεωρώ, κατανοώ, είναι σχεδόν βέβαιο, μπορεί να υποθέτω, ακούγεται, φαίνεται, φαντάζει, ίσως, πιθανόν
				Χαμηλή	ο X πιστεύει/ υποστηρίζει, πεποίθηση του X
				Υψηλή	ο X νομίζει, άποψη του X, σύμφωνα με τον X
Απόδοση		⇒ η άποψη αποδίδεται σε εξωτερική φωνή, μία μεταξύ πιθανών	Χαμηλή	ο X ισχυρίζεται, γνώμη του X, φημολογείται, πλάγιος λόγος	
			Υψηλή	Αν και όλοι πίστευαν ...	
			Μεσαία	Αν και (όλοι/ αρκετοί) νόμιζαν / περίμεναν	
<i>Χαμηλός βαθμός εμπλοκής</i>	Εναντίωση	⇒ αυτό που δηλώνεται έρχεται σε αντίθεση με το κανονικά αναμενόμενο και φυσιολογικό	Χαμηλή	Αν και υπέθεταν/φαντάστηκαν..	
			Μεσαία	πιθανόν, ίσως, ενδεχομένως, λίγο, κάπως, τάχα, υποτίθεται, μοιάζει, φαίνεται	
			Υψηλή	προφανώς, αρκετά, σε μεγάλο/ ικανοποιητικό βαθμό	
	Άρνηση	⇒ αναγνώριση εναλλακτικών απόψεων με σκοπό την απόρριψή τους	Χαμηλή	σίγουρα, βέβαια, οπωσδήποτε, αναμφίβολα	
			Μεσαία		
			Υψηλή		

Όπως γίνεται αντιληπτό και από τον πίνακα που προηγήθηκε, σε ένα επιχειρηματολογικό κείμενο όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός Εμπλοκής και Τροπικότητας τόσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός αποδοχής των πληροφοριών που παρουσιάζονται από τον γράφοντα αποκαλύπτοντας τη δέσμευση και τη συμφωνία του με τα γραφόμενα. Παράλληλα, το ίδιο το κείμενο γίνεται περισσότερο κατευθυντικό (directive) αναφορικά με τον «προσανατολισμό» των αναγνωστών για

την υιοθέτηση στάσης αντίστοιχης με αυτής του γράφοντος, φυσικοποιώντας και την αναγνωστική θέση (reading position) του (Martin & White 2005: 63). Αντίθετα, όσο κινούμαστε προς χαμηλότερες βαθμίδες Εμπλοκής τόσο αυξάνει η αποστασιοποίηση του γράφοντος από την/τις παρουσιαζόμενη/ες άποψη/εις. Ειδικά με την άρνηση και την εναντίωση, οι θέσεις που παρουσιάζονται απορρίπτονται άμεσα, δίνοντας την εντύπωση της απάντησης σε αντίθετους ισχυρισμούς, ενώ ο μοναδικός σκοπός της αναφοράς τους είναι η απόδειξη του ότι αυτό που δηλώνεται αντιτίθεται στο υπό κανονικές συνθήκες φυσιολογικό και αναμενόμενο και έτσι αποδεικνύεται το ότι δεν μπορεί να ισχύει (Martin & White 2005: 97-134). Ωστόσο, η εισαγωγή εξωτερικών φωνών είναι απλά τυπική και πραγματοποιείται μόνο προς στήριξη των επιχειρημάτων των ομιλητών/γραφόντων. Έτσι, η απόδοση άλλων απόψεων υποσκελίζεται από τη μονογλωσσική παρουσίαση των εκδοχών των γραφόντων (Martin & White 2005: 115-117), δηλαδή με εκφράσεις υψηλού βαθμού Τροπικότητας.

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να σημειώσουμε πως η συγκεκριμένη παρατήρηση ισχύει αντίστροφα για την περίπτωση της *άρνησης*, της αναγνώρισης δηλαδή από τον ομιλητή/γράφοντα των εναλλακτικών απόψεων, ουσιαστικά της διατύπωσης αντεπιχειρημάτων. Η διατύπωση των εναλλακτικών/αντίθετων απόψεων από τον επιχειρηματολογούντα με εκφράσεις χαμηλότερου βαθμού Τροπικότητας εξυπηρετεί την αποδειξιμότητα των δικών του θέσεων. Πιο απλά, όσο περισσότερο «μειώνει» τις αντίπαλες θέσεις με τη χαμηλή –από άποψη Τροπικότητας και Εμπλοκής– παραδοχή τους, τόσο περισσότερο αποδεικνύει την υψηλή –από άποψη Τροπικότητας και Εμπλοκής– ισχύ των δικών του θέσεων. Έτσι, με την αποστασιοποίηση μέσω της χρήσης τροπικών η επιχειρηματολογία καθίσταται περισσότερο επιτυχής (Knapp & Watkins 2005: 197).

6. Έρευνα - ανάπτυξη αντεπιχειρηματολογίας σε μαθητικά γραπτά

Στο πλαίσιο ευρύτερης δοκιμασίας διερεύνησης και αξιολόγησης δεξιοτήτων επιχειρηματολογίας στην οποία συμμετείχαν μαθητές Γ΄ τάξης όλων των Ενιαίων Λυκείων της πόλης του Βόλου, ζητήθηκε μεταξύ άλλων από τους/τις μαθητές/μαθήτριες να παραγάγουν δύο κείμενα, ένα που σχετιζόταν με την καθημερινή διαβίωση στην πόλη και ένα που αφορούσε στη σχολική ζωή, βάσει τη λογικής του ότι ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο άμεσου ενδιαφέροντος ή στοιχείο της βιούμενης καθημερινότητας κινητοποιούν ισχυρότερα τα άτομα, ώστε να πάρουν θέση σχετικά με αυτά (Van Eemeren et al. 1996), οδηγώντας στην παραγωγή καλύτερων επιχειρηματολογικών κειμένων (Golder 1993) με σύνθετα επιχειρήματα, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και αντεπιχειρήματα (Golder & Coirier 1994).

Για το πρώτο κείμενο αφορμή αποτέλεσε η τοποθέτηση από τη δημοτική αρχή κορυνών σε όλους τους κεντρικούς δρόμους της πόλης του Βόλου και ο χωρισμός τους σε δύο λωρίδες κυκλοφορίας. Ζητήθηκε, λοιπόν, από τους μαθητές να γράψουν ένα σύντομο κείμενο (200 περίπου λέξεων) για τη στήλη «Το βήμα του πολίτη» της τοπικής εφημερίδας «Θεσσαλία», η οποία είναι ανοιχτή για όλα τα θέματα που αφορούν στην τοπική κοινωνία. Αντικείμενο διαπραγμάτευσης του δεύτερου κειμένου αποτέλεσαν οι πενθήμερες εκδρομές που πραγματοποιούνται στην Γ΄ τάξη Λυκείου, για το οποίο οι μαθητές κλήθηκαν, υποδύομενοι τον ρόλο του γονέα, να συντάξουν μια επιστολή (250 περίπου λέξεων) και να υποστηρίξουν θέση αντίθετη με αυτή που κανονικά θα επέλεγαν (κατάργηση πενθήμερων εκδρομών). Η στήριξη

θέσης αντίθετης με τις επιθυμίες τους αποτελεί συνήθη πρακτική διερεύνησης της αποτελεσματικότητας της επιχειρηματολογίας, καθώς θεωρείται πιο απαιτητικό να υποστηρίξει κανείς έναν ισχυρισμό που κανονικά θα προσπαθούσε να καταρρίψει (Van Eemeren et al. 1996: 3). Επιπλέον, και τα δύο θέματα που ορίστηκαν για παραγωγή λόγου δεν απαιτούσαν ειδικές γνώσεις, εφόσον στόχος μας ήταν η διευκόλυνση των μαθητών στην ανάπτυξη επιχειρημάτων και αντεπιχειρημάτων, δεδομένου του ότι οι περιορισμένες γνώσεις μπορούν να οδηγήσουν τους μαθητές σε ελλιπή αντεπιχειρηματολογία (McNeil & Krajcik 2009).

Στα 228 μαθητικά γραπτά που συγκεντρώθηκαν αναπτύσσονται αντεπιχειρήματα σε ποσοστό 43,24%, όπως φαίνεται και στον πίνακα που ακολουθεί. Η παρουσία αντεπιχειρημάτων ήταν αισθητά χαμηλότερη στα γραπτά για την κατάργηση των Πενθήμερων εκδρομών, εύρημα που μπορεί να συνδεθεί με το γεγονός του ότι στην πραγματικότητα οι μαθητές είναι υπέρ των πενθήμερων εκδρομών.

Πίνακας 2: Ποσοστά επιχειρηματολογικών μαθητικών γραπτών με αντεπιχειρήματα

	Σύνολο γραπτών	Γραπτά με αντεπιχειρήματα	% γραπτών με αντεπιχειρήματα
Κορύνες	124	68	54,84
Πενθήμερη	104	28	26,92
Σύνολο	228	96	43,24

Ωστόσο, η εκφορά των αντεπιχειρημάτων με χαμηλό βαθμό Τροπικότητας και Εμπλοκής αγγίζει μόλις το 13%, ενώ με μεσαίο και υψηλό βαθμό εκφέρεται το 87% των αντεπιχειρημάτων. Έτσι, παρά την σε ικανοποιητικό βαθμό ανάπτυξη επιχειρηματολογίας στο σύνολο των γραπτών -δεδομένου του ότι οι μαθητές δεν διδάσκονται συστηματικά στο σχολείο αντίστοιχες δεξιότητες- η εκφορά των αντεπιχειρημάτων με υψηλό βαθμό Τροπικότητας και Εμπλοκής τα καθιστά δύσκολα ανατρέψιμα και σε μεγάλο βαθμό μη αμφισβητήσιμα, υποδεικνύοντας ότι οι μαθητές/τριες δεν προβαίνουν σε συνειδητές γλωσσικές επιλογές ως προς την έκφραση της επιχειρηματολογίας. Στη συνέχεια παρατίθενται συγκεκριμένα παραδείγματα αντεπιχειρημάτων των μαθητικών γραπτών και από τους τρεις βαθμούς Τροπικότητας και Εμπλοκής.

Χαμηλός βαθμός Τροπικότητας και Εμπλοκής:

A. 3.Γ2/15¹ Η αλήθεια είναι πως η πόλη ίσως μοιάζει κάπως ποιο οργανωμένη, φαίνεται δηλαδή πως οι κορύνες έχουν κάνει πιο ελεγχόμενο το κυκλοφοριακό σύστημα. Κατά τη γνώμη μου όμως ...

A. 5.Γ1/1 Οι κορύνες υποτίθεται ότι θα εμπόδιζαν έμμεσα τη στάθμευση αυτοκινήτων στις δύο πλευρές του δρόμου. Αυτό όμως δεν ...

B. 1.Γ3/2 Οι περισσότεροι μαθητές περιμένουν τις εκδρομές αυτές με τη δικαιολογία να ξεφύγουν από το φόρτο του προγράμματος των μαθημάτων ...

B. 5.Γ1/8 Τα περισσότερα σχολεία οργανώνουν πενήμερες εκδρομές προφασιζόμενα πως είναι η τελευταία εκδρομή με το σχολείο τους, με τους φίλους τους. Όμως ...

Όπως, γίνεται εμφανές από τα παραπάνω αποσπάσματα, τα οποία συνιστούν σωστές εκδοχές ως προς την από γραμματικής και λεξιλογικής άποψης εκφορά της

¹ Τα μαθητικά γραπτά είναι καταχωρημένα βάσει αλφαριθμητικού προτύπου (π.χ. A 1. Γ1/ 4), από το οποίο το A αντιστοιχεί στην πρώτη γραπτή δοκιμασία (ενώ το B στη δεύτερη), ο πρώτος αριθμός αντιστοιχεί στο Λύκειο, το Γχ στο τμήμα του Λυκείου και ο αριθμός μετά την κάθετο στον αριθμό του μαθητή – μαθήτριας υποκειμένου. Σημειώνεται πως ακολουθείται η ορθογραφία και η στίξη των μαθητών/τριών.

αρνητικής επιχειρηματολογίας, οι γράφοντες μειώνουν την ισχύ των αντίπαλων επιχειρημάτων μέσω της χρήσης επιρρημάτων, όπως το «ίσως» στο 3.Γ2/15, μέσω της τροποποίησης του ρηματικού στοιχείου, ώστε να δηλώνει χαμηλότερο βαθμό πιθανότητας, «θα εμπόδιζαν» στο 5.Γ1/1, αλλά και μέσω της αμφισβήτησης της αλήθειας των ισχυρισμών των αντεπιχειρηματολογούντων, όπως συμβαίνει στα Β. 1.3/2 και Β. 5.Γ1/8 μέσω των φράσεων «με τη δικαιολογία» και «προφασιζόμενα πως». Παράλληλα, από καθαρά λεξιλογικής άποψης, η χρήση λέξεων όπως το «υποτίθεται» ή το «προφασιζόμενα» αντιδιαστέλλονται νοηματικά με αυτό που στην πραγματικότητα ισχύει και επιτυγχάνουν περαιτέρω υποβιβασμό της ισχύος των αντίπαλων θέσεων.

Η εκφορά της αρνητικής επιχειρηματολογίας με μεσαίο βαθμό Τροπικότητας και Εμπλοκής ανέρχεται στο 24%. Σε αυτή την περίπτωση οι μαθητές/μαθήτριες αποδίδουν τις αντίθετες θέσεις σε συγκεκριμένη πηγή (π.χ. Α 3.Γ3/13 Σύμφωνα με το Δήμο Βόλου η τοποθέτηση κορυνών ήταν για την ευκολότερη μετακίνηση των οχημάτων στους κεντρικούς δρόμους της πόλης.), αναγνωρίζουν υψηλότερη συχνότητα επανάληψης (π.χ. Β 7. Γ3/11 Είναι συνήθως μία ευκαιρία για τους μαθητές να ξεφύγουν λίγο από το άγχος της προετοιμασίας για τις πανελλήνιες και να περάσουν δημιουργική, χαλαρωτική και καμιά φορά και εκπαιδευτική ώρα με τους φίλους τους.), μεγαλύτερη αποδοχή βάσει ποσοτικών κριτηρίων (π.χ. Α 6.Γ2/6 Αν και στην αρχή αυτή η κίνηση θεωρούνταν αρκετά αποτελεσματική πλέον κρίνεται απορριπταία.) ή μεγαλύτερο αριθμό υποστηρικτών (π.χ. Α 2.Γ1/5 Αρκετοί είναι εκείνοι που επιδοκιμάζουν την εγκατάσταση κορυνών στους δρόμους. Όμως παραλείπουν το γεγονός ότι ...), υποδηλώνοντας με αυτόν τον τρόπο πως και οι ίδιοι/ιες αποδέχονται ως ένα ικανοποιητικό βαθμό την αλήθεια αυτών των θέσεων. Ωστόσο, η δυνατότητα περαιτέρω αποποίησης των αρνητικών επιχειρημάτων από τον επιχειρηματολογούντα είναι δυνατή, όπως στο Α. 5.Γ1/8 [...] «έχουν τοποθετηθεί κορύνες για την καλύτερη ίσως κυκλοφορία [...]. Η ιδέα αυτή εφαρμόστηκε διότι κάποιιο πίστευαν πως θα λυθεί το κυκλοφοριακό πρόβλημα ... Όμως ...» με τον εξής μετασχηματισμό: «Η ιδέα αυτή εφαρμόστηκε διότι κάποιιο φαντάστηκαν πως θα λυνόταν το κυκλοφοριακό πρόβλημα», όπου το φαντάστηκαν εντάσσεται στη νοηματική ακολουθία: φαντάζομαι → υποθέτω → νομίζω → πιστεύω, ενώ το «θα λυνόταν» δηλώνει μικρότερη πιθανότητα από το «θα λυθεί» και μάλιστα η χρήση του «θα» με Παρατατικό εκφράζει το απραγματοποίητο.

Το ποσοστό των αντεπιχειρημάτων που εκφέρονται με υψηλό βαθμό Τροπικότητας και Εμπλοκής, δηλαδή με την ίδια ακριβώς έκφραση βεβαιότητας και αποδοχής των θέσεων που κανονικά είναι αναμενόμενη για τη θετική επιχειρηματολογία, ανέρχεται στο 63%. Η τακτική που ακολουθείται στην προκειμένη περίπτωση είναι η απόλυτη παραδοχή από τους γράφοντες μιας πτυχής της αντίπαλης θέσης μέσω χρήσης της Οριστικής των χρόνων χωρίς τροπικούς επιρρηματικούς χειριστές και μέσω παθητικών ρηματικών τύπων (π.χ. Α 1.Γ3/1 Οι κορύνες τοποθετήθηκαν για να αποφεύγεται η στάθμευση των αυτοκινήτων στους δρόμους.), μέσω επιρρημάτων που επιτείνουν τη σημασία των επιθέτων ή εκφράζουν υψηλή συχνότητα (π.χ. Α 3.Γ1/2 Από τη μία πλευρά είναι πολύ αποτελεσματικά σε σχέση με την ασφάλεια όλων μας, αφού η ταχύτητα των αυτοκινήτων μειώνεται συνεχώς και δεν υπάρχουν πολλές πιθανότητες ατυχημάτων, Β 3.Γ2/3 Οι εκδρομές σίγουρα είναι χρήσιμες διότι ανανεώνουν τον κάθε μαθητή και του προσφέρουν ένα καλό διάλειμα. Βέβαια ..., Β 3.Γ3/1 Αναμφίβολα, οι πενήνήμερες εκδρομές αποτελούν για τους μαθητές μία ανεπανάληπτη εμπειρία ζωής...), καθώς και μέσω ονοματοποιήσεων. Ιδιαίτερα ενδεικτικές λανθασμένης κειμενικής πραγμάτωσης από άποψη επιχειρηματολογικής στρατηγικής είναι οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ο/η

γράφων εντάσσει τον εαυτό του/της στη μερίδα των ανθρώπων που αποδέχονται πλήρως την ισχύ των αρνητικών επιχειρημάτων, σαν να αποτελούσε δική τους επιχειρηματολογία, όπως για παράδειγμα συμβαίνει στην περίπτωση του γραπτού Α 3.Γ1/2 («ασφάλεια όλων μας»).

Ένα πρόσθετο γνώρισμα στην λεξικογραμματική εκφορά της αντεπιχειρηματολογίας είναι η μείξη στοιχείων διαφορετικών επιπέδων Τροπικότητας/Εμπλοκής, ενδεικτικό της αδυναμίας των μαθητών για τήρηση μίας συνεπούς στάσης απέναντι στο υλικό που αξιοποιείται στο λόγο τους. Έτσι, ενώ μπορεί να παρουσιάζεται κάτι ως αληθινό και αδιαμφισβήτητο, στη συνέχεια μπορεί να αποδίδεται σε ισχυρισμούς ευρείας ομάδας υποστηρικτών (π.χ. 5.Γ1/15 «Είναι γεγονός πως πολλοί ισχυρίζονται πως οι κορύνες έχουν βελτιώσει το πρόβλημα της κίνησης, μείωσαν την πιθανότητα ατυχημάτων και βοηθούν τους πεζούς, αλλά...») προκαλώντας σχετική σύγχυση στους αποδέκτες των κειμένων τους για το αν αποδέχονται το γεγονός του ότι μία ομάδα ανθρώπων πρεσβεύει μία συγκεκριμένη άποψη ή για το αν αποδέχονται την αλήθεια των ισχυρισμών αυτών των ανθρώπων. Ανάλογη μείξη ισχύει και στην περίπτωση του αποσπάσματος Α 5.Γ1/8 που παρατέθηκε νωρίτερα, όπου υπάρχει συνδυασμός υψηλού («πίστευαν») και μεσαίου βαθμού («κάποιοι», «θα λυθεί») Τροπικότητας και Εμπλοκής.

Συνοπτικά, τα λεξικογραμματικά χαρακτηριστικά των αντεπιχειρημάτων που εντοπίστηκαν στα μαθητικά γραπτά της έρευνας ταξινομημένα ανά βαθμό Τροπικότητας παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 3. Λεξικογραμματικά χαρακτηριστικά αντεπιχειρημάτων, ταξινομημένα ανά βαθμό Τροπικότητας

Υψηλός	Στόχος είναι/ με στόχο, σκοπό/ έχουν σαν στόχο Παθητικοί τύποι / σύνταξη Οριστική χρόνων Ουσιαστικά - ονοματοποιήσεις
Μεσαίος	Σκοπός/ στόχος ήταν → (αποπειρατικός) Παρατατικός Στόχευε + ουσιαστικό Με την προοπτική να ... Μπορεί να + Παρατατικός [μην] Θεωρούσαν ... [Επιρρήματα / επίθετα: αρχικά, στην αρχή, αρχικός]
Χαμηλός	ίσως / τάχα + Οριστική ίως + ουσιαστικό θα + Παρατατικός → απραγματοποίητο με την αιτιολογία ότι θα + Οριστική με το πρόσχημα + ουσιαστικό) προφασισζόμενα πως + Οριστική Ρήματα που μειώνουν ισχύ γραφομένων: μοιάζει, φαίνεται, υποτίθεται

7. Συμπεράσματα - συζήτηση

Στόχος των μαθητών/τριών, σύμφωνα και με απαιτήσεις των θεμάτων στα οποία καλούνταν να ανταποκριθούν, ήταν η σύνταξη δύο σύντομων κειμένων με σκοπό την πειθώ. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας τα γραπτά αξιολογήθηκαν βάσει της Τροπικότητας και της Εμπλοκής ως κριτηρίων ενσυνείδητων κειμενικών επιλογών αναφορικά με την εκφορά της αρνητικής επιχειρηματολογίας.

Η ανάπτυξη αρνητικής επιχειρηματολογίας στα μαθητικά γραπτά, πέρα από το γεγονός του ότι συνδέεται με την αντιστοιχία της σχολικής έκθεσης ως λυκειακής άσκησης με τα επιχειρηματολογικά κειμενικά είδη (πρβ. Παγκουρέλια & Παπαδο-

πούλου 2012) εκφράζει την αναγνώριση από μέρος των μαθητών του διαλογικού χαρακτήρα των επιχειρηματολογικών διαδικασιών ακόμη και σε μονολογικό πλαίσιο. Η παρουσία αντεπιχειρημάτων σε ποσοστό περίπου 44% του συνόλου των γραπτών - ποσοστό αρκετά ικανοποιητικό δεδομένου του ότι οι μαθητές στο πλαίσιο των βάσει εγχειριδίου σχολικών δραστηριοτήτων δεν ασκούνται σε γραπτές εργασίες με ανάλογες πρακτικές- μπορεί να θεωρηθεί σε πρώτο επίπεδο θετικό εύρημα.

Ωστόσο, ο τρόπος κειμενικής πραγμάτωσης της τεκμηρίωσης με άρνηση υποδηλώνει πως οι μαθητές/τριες που ολοκληρώνουν την ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν αντιλαμβάνονται και δεν κατέχουν τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να «μειώσουν» αντίπαλες θέσεις και επιχειρήματα ενισχύοντας παράλληλα τη δική τους επιχειρηματολογία. Συγκεκριμένα, η εκφορά των αντίπαλων επιχειρημάτων με υψηλό βαθμό Τροπικότητας και Εμπλοκής, δηλαδή μέσω της δήλωσης αποδοχής των αρνητικών επιχειρημάτων από τους κειμενικούς δημιουργούς, επηρεάζει την αναγνωστική θέση των επιχειρηματολογικών κειμένων τους και συνεκδοχικά τον προσανατολισμό των αποδεκτών. Οι μαθητές/τριες παρουσιάζοντας τα αντεπιχειρήματά τους με τον ίδιο βαθμό βεβαιότητας και αποδοχής με τον οποίο παρουσιάζουν τη θετική επιχειρηματολογία τους μεταδίδουν διαφορούμενα μηνύματα για τη στάση που υιοθετούν στο υπό διαπραγμάτευση θέμα προκαλώντας σύγχυση στους αναγνώστες για τη στάση που καλούνται να διαμορφώσουν και αυτοί με τη σειρά τους. Αυτό το γεγονός οφείλεται στη διατήρηση του ίδιου συγγραφικού μοτίβου τόσο για τη θετική όσο και για την αρνητική επιχειρηματολογία τους και στην αδυναμία διαφοροποίησης των λεξικογραμματικών επιλογών τους. Έτσι, η ασυνέπεια στη δήλωση της στάσης τους ως κειμενικών δημιουργών υποδηλώνει πως οι μαθητές/τριες δεν αντιλαμβάνονται το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν τα αντεπιχειρήματα στην επιχειρηματολογική αποτελεσματικότητα των γραπτών τους, ενώ η ανάπτυξη ενός και μόνου τρόπου -από άποψη Τροπικότητας και Εμπλοκής- γραφής υποδεικνύει ότι δεν επιχειρηματολογούν συνειδητά, εφόσον αδυνατούν να διαχωρίσουν τον κειμενικό ρόλο των θετικών και αρνητικών επιχειρημάτων μέσω της λεξικογραμματικής πραγμάτωσής τους.

Τα παραπάνω ευρήματα έρχονται να καλύψουν ένα μεγάλο κενό που υπάρχει στη διεθνή βιβλιογραφία αναφορικά με τη διερεύνηση των αντεπιχειρημάτων και του ρόλου που αυτά διαδραματίζουν σε επιχειρηματολογικά κείμενα. Η ενασχόληση των ερευνητών κυρίως με τους τρόπους εκφοράς των επιχειρημάτων έχει οδηγήσει στη συστηματική παραμέληση της συγκεκριμένης πτυχής του επιχειρηματολογικού λόγου. Η εξέταση των αντεπιχειρημάτων βάσει κριτηρίων Τροπικότητας και Εμπλοκής ανοίγει νέες προοπτικές σε αυτόν τον τομέα εξασφαλίζοντας παράλληλα μια περισσότερο σφαιρική προσέγγιση στη μελέτη της επιχειρηματολογίας ως διαλογικής διαδικασίας ακόμη και στο πλαίσιο της μονολογικής κειμενικής πραγμάτωσης.

Βιβλιογραφία

- Apotheloz, Denis, Pierre-Yves Brandt, and Gustavo Quiroz. 1993. "The function of negation in argumentation." *Journal of Pragmatics* 19 (1): 23-38.
- Bakhtin, Mikhail. 1981. "Discourse in the novel." *The Dialogic Imagination: Four Essays*, 259-422. (Trans) M. Holquist and C. Emerson. Austin: University of Texas Press.
- Bakhtin, Mikhail. 1984. *Problems of Dostoevsky's Poetics*. Minneapolis: University of Michigan Press.

- Baynham, Mike. 2002. *Πρακτικές Γραμματισμού* (Μεταφρ. Μ. Αραποπούλου). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Brandt, Pierre-Yves. 1989. *La Justification par la Negative Dans L'argumentation Infantine*. Berne: Peter Lang.
- Brown, Gillian, and George Yule. 1985. *Discourse Analysis*. London: Cambridge University Press.
- Cloran, Carmel. 1994. *Rhetorical Units and Decontextualisation: An Enquiry into some Relations: Context, Meaning and Grammar. Monographs in Systemic Linguistics* (6). Nottingham: University of Nottingham.
- Eggs, Suzanne. 1994. *An Introduction to Systemic Functional Linguistics*. London: Pinter Publishers.
- Halliday, Michael A. K. 1978. *Language as Social Semiotic*. Australia: Edward Arnold.
- Halliday, Michael A. K. 2002. "Spoken and written modes of meaning." In Jonathan Webster (ed.), *On Grammar*, 323-351. London, New York: Continuum.
- Halliday, Michael A. K. 2004. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold.
- Halliday, Michael A. K., and Christian Matthias I. M. Matthiesen. 1999. *Construing Experience Through Meaning: A Language Based Approach to Cognition*. London: Cassell.
- Halliday, Michael A. K., and Christian Matthias I. M. Matthiesen. 2004. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Hodder Arnold.
- Hasan, Ruqaiya. 1979. "Code, register and social dialect." In B. Bernstein (ed.), *Class, Codes and Control. Applied Studies towards a Sociology of Language*, 57-79. London, Boston & Henley: Routledge & Kegan Paul.
- Golder, Caroline. 1993. "Framed writing of argumentative monologues by sixteen and seventeen-year-old students." *Argumentation* 7: 343-358.
- Golder, Caroline, and Pierre Coirier. 1994. "Argumentative text writing: Developmental trends." *Discourse Processes* 18: 187-210.
- Goody, Jack. 1987. *The Interface between the Written and the Oral*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Guthrie, William K. C. 1998. *Οι Σοφιστές* (Μεταφρ. Δ. Τσεκουράκης). Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ.
- Knapp, Peter, and Megan Watkins. 2005. *Genre, Text, Grammar. Technologies for Teaching and Assessing Writing*. Sydney: UNSW Press Book.
- Martin, James R., and Peter R. R. White. 2005. *The Language of Evaluation. Appraisal in English*. NY: Palgrave Macmillan.
- McNeil, Katherine L., and Joseph Krajcik. 2009. "Synergy between teacher practices and curricular scaffolds to support students in using domain-specific and domain-general knowledge in writing arguments to explain phenomena." *The Journal of the Learning Sciences* 18: 416-460.
- Παγκουρέλια, Ευγενία, και Μαρία Παπαδοπούλου. 2012. "Ο σκοπός αγιάζει τα μέσα; Η παρουσία της αφήγησης και της περιγραφής σε μαθητικά γραπτά επιχειρηματολογίας." In Z. Gavriilidou, A. Efthymiou, E. Thomadaki, and P. Kambakis-Vougiouklis (eds) *Selected Papers of the 10th ICGL*, 1038-1046. Komotini/Greece: Democritus University of Thrace.
- Paul, Richard. 1989. "Critical thinking in North America: A new theory of knowledge, learning and literacy." *Argumentation* 3: 197-235.